Alexandru ARSENI:

NOI NU VOM CĂDEA ÎN GENUNCHI,

ȘI NICI PE ALȚII NU VOIM SĂ-Ï VEDEM ÎNGENUNCHIAȚI

INTERVIU CU PREȘEDINTELE COMISIEI PARLAMENTARE PENTRU DREPTURILE OMULUI ȘI RELAȚII NAȚIONALE

— Domnule Arseni, de ei-
ve ori lîngă sediul Guver-
ului am întîlnit cetățeni dis-
rați din zona de conflict
mat care, și acum, în prag
e iarnă, nu știu pe ce drum
i apuce. La ora actuală, în
publică sînt înregistrați
000 de refugiați, inclusiv din
otive politice — 1561. Nele-
ituim sînt eliberați de la lu-
ru 223 de persoane. Dacă în
Occident e eliberat astfel
măcar un muncitor, în apă-
rarea lui se ridică colective
întregi, toată țara. Noi, însă,
ecem de parcă am luat apă
la gură... Nu înzădar, una
din femeile ce ținea în brațe
un copil se străduia să afle
e fel de președinte avem noi,
e face parlamentul, în defi-
nitiv, Guvernul pentru a re-
olva problema aceasta atît
de acută.

— Mi-ați dat una din cele
mai grele întrebări. Garantul
crotirii drepturilor omului
Constituția și Președintele
statului. Parlamentul adoptă
legi care să nu contravină
dreptului internațional și con-
trolează respectarea lor. Gu-
vernul e puterea executivă.
Acesta dispune de organele
necesare ce traduc în fapt
legile, inclusiv și organe de
reprimare, care sînt datoare
în cazurile cînd legislația nu
se respectă să acționeze ope-
rativ și prompt. Procuratura
e organul suprem de supra-
veghere a legislației și legali-
tății. Avem noi asemenea or-
gane? Da, avem! Dacă acestea
nu-și pot îndeplini funcțiile
înseamnă că persoanele de
răspundere trebuie să demisi-
oneze. Așa se procedează în
orice țară civilizată. Noi, în-
să, căutăm explicații. Socot
că nu avem dreptul să redu-
cem problema numai la situ-
ația social-politică creată în
rezultatul prăbușirii imperiu-
lui sovietic. Poporul ne-a ales
în Parlament ca noi să-l scă-
dăm de robie. În caz contrar
va fi pusă în pericol însăși
existența sa. Doar legalitatea
înseamnă respectarea legii de
către toți, inclusiv și de
Președintele Republicii.

Chiar de la bun început a
trebuit să ne dăm seama de
ce lucru ne-am apucat. Pa-
re straniu, dar unor parla-
mentari (și nu numai lor) le
păreau că acțiunile separa-
știștilor nu e altceva decît un
joc copilăresc. Credeau că
deoarece Moldova tinde spre
un stat democrat și forța
adversară va folosi în luptă
doar metode democratice. Via-
ța însă ne-a dovedit vice-
versa. Aceștia au pus mîna
pe arme...

Nu vreau să acuz pe ni-
meni, deoarece și eu însumi
mă aflu în structura statului
și port răspundere de situa-
ția creată. Aprecierea activi-
tății noastre o va face-o po-
porul și numai el.

Țin în mînă cotidianul
moscovit «Expres cronica»,
nr. 41 din 6—12 octombrie
a. c. cu interviul lui Igor
Smirnov. La întrebarea co-
respondentului (citez în ori-
ginal) «-Cito vî v prințipe
nimereni delati so svoei opo-
zîției, s moldavschimi seolami,
sepereședșimi na vașu storo-
nu, s poliței schimi, cotorîe
pevali na toi storone, smo-
gut li oni vernutisea v svoi
doma, a esli smogut, to cac
slojitsea ih jizni?»

«Ia ne znaiu cac slojitsea ih
jizni. Poătomu, ia i zaderjal
ucaz ob osvobojdenii ot ot-
vetstvennosti. Ia mogu izdati
novoi ucaz. No cac prezident,
ia ne smogu obespeciti im
bezopasnosti. To esti, ia ego
nenadejivaiu: vozvrașceaisea,
vseo budet v poreadche, on
prihodit, a ego... Vot ăto edin-
stvennoe, cito zaderjivaet pod-
pisanie ucaza. A seiceas ăto
proishodit sleduiușcim obra-
zom. Pri mne bîl razgovor v
Grigoriopole. Vot zvonit po-
sledschii: ia mogu vernutisea?
Emu otveciaet predsedateli:
da, prihodi, pogovorim. To
est, vstani pered narodom,
kaji... Ponimaete vopros? A
drugogo net. Vot vcera ia bîl
v Dubossarah. Finaghin (pred-
sedateli gorispolcoma) govo-
rit, cito on cajdîi deni pod-
pisîvaet 20—30 obmenov s
levogo berega na pravîi, s
pravogo na levîi. Ia dumaiu,
tac protess ătot i razreșitsea».
Iată poziția separatiștilor!

Juridic refugiații (și nu nu-
mai ei) din Transnistria nu au
garanții din partea organelor
anticonstituționale că viața
lor nu va fi pusă în pericol.
Cu atît e mai alarmant, că
în această ordine de idei nu
se observă pași concreți, in-
sistenți din partea conduce-
rii Moldovei.

Convenția «Despre soluțio-
narea pașnică a conflictului
din raioanele de est ale re-
publicii Moldova», încheiată
cu Rusia la 21 iulie a. c.,
practic a dus la conservarea
situației social-politice de
acolo și crearea condițiilor
favorabile pentru forțele se-
paratiste de la Moscova și
Tiraspol. De aici și îndrăz-
neala lui Smirnov de a nu
semna decretul cu privire la
eliberarea de răspundere a
persoanelor care au partici-
pat la conflictul din raioanele
de est (Președintele Moldovei
M. Snegur demult a semnat
un asemenea decret). Prin
așa-zisul schimb de locuințe
Smirnov e interesat să scape
nu numai de moldoveni, ci și
de ruși, ucraineni, bulgari,
găgăuzi etc. De toți cei care
nu susțin separatismul și for-
țele proimperiale.

Apropo, despre legalitate. În
declarația Prezidiului Parla-
mentului și cea a Comisiei
pentru drepturile omului din
21 octombrie s-a intervenit la
organizațiile internaționale ca
aceștia să contribuie la solu-
ționarea situației social-poli-
tice din Transnistria în vede-
rea restabilirii drepturilor
omului. A doua zi canalul te-
levizat nr. 1 «Ostankino» a și
transmis: în Transnistria dec-
larația a fost apreciată ca o
tendință a conducerii Parla-
mentului Moldovei spre înăs-
prirea situației în republică
în ajunul deschiderii sesiunii.
Pentru cei de la Tiraspol și
patronii lor de la Moscova
restabilirea în raioanele de
est a legislației, a organelor
constituționale și a dreptului
omului înseamnă înăsprire a
situației social-politice, iar
folosirea armei împotriva po-
porului, exterminarea a mii de
cetățeni, prigonirea refugia-
ților etc. pentru separatiști
înseamnă democrație și lega-
litate.

— Atîta timp cît măcar o
mamă din Transnistria mai
este prigonită de la casa ei,
noi toți nu avem dreptul mo-
ral să ne odihnim liniștiți
în casele noastre. În Germania
de după război nu se compor-
tau astfel nici cu membrii
familiilor de fasciști. De ce în
asemenea cazuri nu intervin
organizațiile internaționale?

— Dacă o să contăm pe
Smirnov, Maracuța și K° oa-
menii o să umble mult și bi-
ne pe drumuri.

E timpul să intensificăm
lucrul de explicare a situați-
ei create și pe tărîm inter-
național în vederea restabili-
rii organelor constituționale
pe întreg teritoriul Republi-
cii Moldova și evacuării cît
mai urgente a armatei a
14-cea și batalioanelor sosi-
te din Rusia în ajutorul ei.
După părerea mea, noi, mol-
dovenii, am fost păcăliți din
nou de către Rusia. Sub mas-
ca forțelor de pace de facto
și de iure a fost completată
armata a 14-cea cu ostași pî-
nă la efectivul deplin al ar-
matei, prevăzut în caz de
război.

Deoarece Rusia nu și-a în-
deplinit sarcinile expuse în
convenție, Moldova are tot
dreptul să renunțe la ea.

— Cine poate rezolva prob-
lema?

— Cel care a semnat-o,
domnul Președinte Mircea
Snegur. Repet, aceasta e pre-
văzut de însuși conținutul
convenției.

Scopul Rusiei a fost de a
sustrage atenția O.N.U. și a
Consiliului de Securitate și
Colaborare în Europa
(C.S.C.E.) de la Moldova și în
parte ea a reușit. Absolut
toate problemele legate de
Transnistria au fost lăsate
spre rezolvare pe seama Mos-
covei. Iată așa am și nime-
rit în căpcană.

Precum se știe, Convenția
poartă un caracter tempo-
rar. Ea a fost semnată pen-
tru a opri vărsările de sînge
și a restabili integritatea și
legalitatea în Transnistria.
Dacă pînă acum mii de oa-
meni nevinovați pribejesc, iar
Smirnov declară oficial că
nu le poate lua apărarea, da-
că organele constituționale
n-au fost instaurate în func-
țiile lor legale, înseamnă că
partea a doua a convenției a
fost neglijată intenționat de
Rusia și, deci, avem dreptul
să renunțăm la ea.

De ce nu primim ajutorul
și susținerea organizațiilor
internaționale? Păi, dacă Mol-
dova tace, nu bate la ușă,
nu argumentează, înseamnă
că aici totul e bine, că nu
există probleme, că Rusia în-
tr-adevăr e țara aceea care
și-a îndeplinit misiunea de
pace. Cerințele și argumentele
noastre trebuiesc formulate
și aduse la cunoștința orga-
nizațiilor internaționale, opi-
niei publice prin toate mij-
loacele de care dispunem.

— Domnule Arseni, timpul
trece. Repet, 223 de oameni
nu sînt restabiliți în lucru.
În locul lor au fost numite
alte persoane. Sînt sigur, oda-
tă și odată dreptatea va tri-
umfa și oamenii aceștia vor
trebui restabiliți în drepturi-
le lor legitime. Deci, vor fi
eliberați atunci cei care i-au
înlocuit. Se va începe un ma-
re tărăboi. Acum noi tăcem,
iar separatiștii vor striga în
gura mare, că, cică, drepturi-
le lor la muncă le sînt leza-
te. Aceștia știu tare bine să
facă propagandă...

— Conducerea din Trans-
nistria e încrezută că nu se
va schimba nimic, că, chipu-
rile, cei concediați, au și
meritat aceasta. De facto,
avem de a face cu o bombă
cu efect întîrziat.

Cînd va triumfa adevărul
(și eu de asemenea sînt op-
timist) se va cere reabilitarea
în drepturi legitime a fiecă-
rui cetățean și tot atunci va
trebui să-i eliberăm din lucru
pe cei care i-au înlocuit.
Vor fi lacrimi... Dar ce să
facem, aceasta e metoda de
lucru a bolșevicilor. Ei se
străduie ca permanent să
existe un mecanism, care la
momentul oportun să explo-
deze. Stalin a pus asemenea
mine în Crimeea, Georgia și
chiar în Transnistria noas-
tră.

Desigur, conducerea de la
Tiraspol știe prea bine că
ceea ce ai luat trebuie să în-
torci, dar o face așa, că ori-
ce întoarcere seamănă cu o
tragedie. Deci, trebuie să ac-
ționăm, să nu permitem le-
zarea drepturilor omului, căci
la restabilirea lor vor fi mari
neplăceri.

— Fiecare cetățean are
dreptul de a primi studii în
limba și grafia în care do-
rește...

— Da, aceasta prevede atît
documentul semnat la Ko-
penhaga în iunie 1990, de că-
tre țările membre ale C.S.C.E.,
cît și articolul 70 al Constitu-
ției Republicii Moldova. Limba moldovenească a fost pro-
clamată limbă de stat în baza
grafiei latine. Bolșevicii, însă,
făceau trimiteri la știință nu-
mai în scopul de a specula
situația. În realitate ei pro-
cedau invers. Astfel se pro-
cedează și acum la Tiraspol.

Am în față hotărîrea Gu-
vernului Republicii Moldova
din 26 august a. c. nr. 557 cu
privire la trecerea scrisului
limbii găgăuze la grafia lati-
nă. Putem noi oare să-i lip-
sim pe găgăuzi de dreptul pe
care-l doresc? Și aici savan-
ții au constatat că pentru
limbile turcice (iar găgăuza
face parte din acestea) gra-
fia latină e cea mai firească.
Dar concluzia e pentru oa-
menii civilizați și nu pentru
cei din conducerea de la Ti-
raspol.

Revin la interviul lui
I. Smirnov. La întrebarea:
«Seiceas prineatî postanovle-
nia, ușcemleaiușcie pravo
uciti moldavschii iazîc na
osnove latinscoi grafichi. Pro-
șli zabastovchi ucitelei, pro-
testuiușcih protiv ătogo...».

Răspuns: «Cachie zabastov-
chi? V Grigoriopole bîli huli-
ganschie vîhodchi, ia ih nazî-
vaiu tac. Cogda zacrîvaiut
școlî i detei ne puscalut na
zaneatiah ăto nazîvaetsea za-
bastovkoi? Cito casaetsea po-
stanovlenii — nicachih net
postanovlenii. Zacon o iazî-
cah soderjal prosto necorect-
nîe vîrajenia. Tam govorilosi,
cito caraetsea zaconom na-
sîlistvennoe obucenie detei
na latinițe. Ăto izieali. Cito
casaetsea ușcemlenii — net,
ne ușcemleaiut».

Dacă am urma logica lui
Smirnov ar reieși că grevele
organizate de interfront în
1989 contra proclamării limbii
moldovenești limbă de stat în
grafia latină «bîli huligan-
schie vîhodchi».

Liderii proseparatiști de
atunci au făcut greve împo-
triva limbii noastre și acea-
sta a fost socotită grevă po
litică, deși noi nu le-am in
terzis limba, nu le-am schim
bat grafia limbii ruse, bul
gare, găgăuze. Toate acest
limbi au fost legiferate și le
galizate. Din contra, le-an
creat condiții de dezvoltare
Cînd însă moldovenii iș
cer limba lor recunoscut
prin constituție în baza graf
ei latine, Smirnov numește
aceasta «huliganschie vîhod
chi»! Logică pe dos, caracte
ristică sistemului imperial.

După părerea mea, lideri
aceștia (și nu numai ei, c
și unii moldoveni, inclusi
chiar și parlamentari) dores
un singur lucru: moldoveni
să fie surzi și muți, să nu-ș
vorbească limba maternă, s
lucreze bine, de trăit, vo
trăi ei și fără de carte. Pu
tem noi admite așa ceva? Nu
nu putem! Nici față de mol
doveni, nici față de ruși, uc
raineni, găgăuzi, bulgari etc
Și nici nu facem aceasta
Drept dovadă sînt legile ș
hotărîrile Parlamentului ș
decretele Președintelui.

— Și ultima întrebare
Domnule Arseni, toate nele-
giuirile comise în Transnis-
tria au fost posibile datorită
prezenței armatei a 14-cea
Boris Elțin a anunțat despre
reducerea efectivului armate
ruse. Era, firește, să se reduc-
că în primul rînd unitățile
militare de pe teritoriile sta-
telor suverane. De ce în ju-
rul acestei probleme se fa-
ce atîta zarvă: ba că nu e
timpul, ba că la noile locuri
ofițerii nu au locuințe, că
soldații nu au cazarme etc.

— Dacă în problema aceas-
ta conducerea republicii va
activa și în viitor tot așa,
Rusia niciodată nu-și va re-
trage armata. Motive ea va
găsi oricînd!

În rezultatul analizei eve-
nimentelor care au avut loc
în Moldova, în țările Baltice,
Georgia, Tadgikistan etc. se
creează impresia că rușii fără
armata Rusiei nu pot trăi li-
niștiți în nici într-o țară. Nu
înzădar, Parlamentul Rusiei
și Elțin adoptă legi și docu-
mente în care se trîmbițează
despre dreptul Rusiei de a
apăra rușii din fostele repub-
lici unionale. Amintiți-vă de
interviul lui Boris Elțin în
ajunul întrunirii conducători-
lor de state de la Bișkek. De
regulă, pe primul plan se
pune problema apărării drep-
turilor omului. Iar aici, în-
țelege cum vrei. Da, și în
Moldova, la Dubăsari, Tiras-
pol, și în alte localități din
raioanele de est drepturile
omului sînt lezate. Moldove-
nii sînt prigoniți din casele
lor, de pe pămîntul lor străm-
oșesc. Ar fi cazul ca Rusia
să bată alarma. Aceasta, în-
să, nu are loc. Ea e interes-
ată că în Moldova să fie
o situație politică tensionată
și, deci, să aibă pretext de
a-și ține armata aici. Ace-
lași tablou se observă în Es-
tonia. Uitați-vă cît de iscu-
sit sînt folosiți oamenii ce
vorbesc rusa în scopul pro-
movării politicii Moscovei și
a Tiraspolului. Se face totul
pentru a se crea impresia că
oamenii aceștia au venit la
noi special pentru a face rău.
Dar sînt sigur, că această
politică nu poate fi apreciată
de nimeni, ba mai mult chiar,
sîntem categoric contra aces-
tei politici! Noi sîntem datori
să le explicăm oamenilor sim-
pli în ce măsură aceștia sînt
folosiți pentru a propaga se-
paratismul. Noi nu vom că-
dea în genunchi înaintea cui-
va și nici pe alții nu voim
să-i vedem îngenunchеați.
Dorim egalitate în țara noas-
tră. Iar Moldova, fiind țară, are Constituția și legile
sale care trebuie să fie res-
pectate de toți cetățenii, de
toți locuitorii, fără deosebire
de proveniență etnică, ling-
vistică, religioasă. Respecta-
rea Constituției de către toți
și este garantul dezvoltării
libere a fiecărei persoane,
garantul respectării dreptului
omului și nu prezența arma-
tei ruse.

Valeriu CIOCOI